

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 5 jan. 1951

Voor Van Maarseveen persoonlijk, mede voor Stikker.

Ik had hedenmorgen een lang openhartig en ernstig gesprek met Rum te zijnen huize. Ik resumeer de hoofdlijnen.

Rum antwoordde bevestigend op mijn vraag of hij werkelijk met hoop was vertrokken voor de laatste fase der onderhandelingen. Hij had deze hoop gegrond niet alleen op zijn laatste voorstel, maar ook omdat hij had gedacht, dat gedurende zijn afwezigheid de casus positie zou zijn gewijzigd, mogelijk begeleid door een wijziging in het Nederlandse Kabinet. Naar Rum's opvatting was Nederland absoluut niet in staat de psychologische kant van de zaak voldoende zwaar te laten wegen: in de relatie met Oosterse volken zulk een belangrijk element. Ook op grond van deze overweging had hij achteraf bedacht, dat zijn uitlating op Schiphol (ik weet niet waar ik het enthousiasme nog (?) vandaan moet halen) in Nederland abusievelijk zou zijn geïnterpreteerd als gemanifesteerde deceptie van een onderhandelaar, die met de kous op de kop terugkomt en zich zwak voelt. Hij had bedoeld te doen uitkomen, dat de Unieverhouding een dood document was en niets betekende zonder wat hij noemde de 'animus' en dat deze thans in Indonesië verdwenen zou zijn. Hij onderscheidde bij de mogelijke ontwikkeling drie fasen: Nederland met voorkeurspositie als Uniepartner. Nederland als gewoon buitenland, en voorkeur voor andere landen dan Nederland. Volgens Rum waren wij beland op het punt, waar beide landen steeds meer uit elkaar zouden gaan lopen.

Hij verweet Australië, dat dit land door zijn houding de binnenlandse verhoudingen in Indonesië had toegespitst. Mijn opmerking, dat hetzelfde verwijt kon worden gericht aan Sukarno met zijn redevoeringen, zei Rum te beamen: het optreden van de President was onjuist geweest.

Na andere inleidende discussies kwamen wij te spreken over de regeringsverklaring. Rum geloofde wel voor deze verklaring een meerderheid in het Parlement te zullen krijgen. Ik vroeg hem of deze verklaring moest worden beschouwd als antwoord aan de Nederlandse Regering. Ik wees erop, dat de Nederlandse Regering rechtstreeks officieel antwoord kon verwachten. Rum erkende dit: het zou ons bereiken door tussenkomst van het HC in Den Haag.

Ik bracht het artikel van Romme in de Volkskrant ter sprake om te polsen hoe Rum stond tegenover het aanbod van Uniesouvereiniteit. Rum zei dit artikel irreëel te achten, want dat er geen sprake was dat van Indonesische zijde de Uniesouvereiniteit zou worden aanvaard, laat staan dat de Indonesiërs erop zouden terugkomen. Dit moest de Nederlandse Delegatie toch wel duidelijk zijn gebleken uit Rum's onmiddellijke afwijzing ter vergadering zelfs zonder overleg met zijn Regering. De Uniesouvereiniteit was een afgewezen aanbod en een afgedane zaak.

Ik wees erop, dat de Indonesische Regering nog moest antwoorden op het voorstel van buitenlandse bijstand. Hij erkende dit, maar liet terstond erop volgen dat het antwoord van de RI afwijzend zou zijn, waarbij Rum het argument van de Regeringsverklaring - verstreken zijn van de termijn - aanvoerde, dat ik legalistisch noemde. Ik merkte op, dat deze houding tegenover ons aanbod wel uitwees, dat Indonesië zich zwak voelde: ik kon anders geen verklaring vinden voor de weigering. Rum liet zich ontvallen, dat de RI onder geen omstandigheden in een situatie wilde komen waarin zij gedwongen zou zijn een mogelijk toekomstig internationaal voorstel te moeten afwijzen, waarop ik antwoordde, dat deze uitlating mijn zo juist gemaakte opmerking bevestigde.

Ik interpreteerde daarop de conclusie van de regeringsverklaring in die zin, dat parlementaire behandeling van de verklaring zou worden afgewacht en dat na een eventueel aanvaarden der motie de situatie rustig zou worden bestudeerd: ik toonde mij bevredigd dat de Regering zich had verzet tegen aandrang tot overijlde beslissingen als het opzeggen der Unie, etc.

Rum antwoordde, dat men thans reeds was begonnen met de studie wat de RI zou moeten doen. Ik wees op onze opvatting dat de Unie onopzegbaar was. Rum vond dit punt niet het meest belangrijke: met of zonder opzegging zou de Unie geen inhoud meer hebben als van Indonesische zijde bovengenoemde animus ontbrak. Op mijn vraag, wat Rum daarmee bedoelde, noemde hij als voorbeeld de Unieconferentie. Wat was op dit punt de verplichting tot bijeenkomen waard, wanneer aan een van beide zijden elke ambitie om tot resultaat te komen ontbrak? Moest men in het vervolg de Indonesische Ministers tegen hun zin naar tafel brengen? En wat als deze Ministers geen behoefte hadden aan agendapunten? De Unie zou dan een dood instrument zijn geworden zonder enige betekenis. Anderzijds vond Rum bijvoorbeeld geen aanleiding aanwezig om van Indonesische zijde de betaling der pensioenen stop te zetten; zo zou men elk geval op zich zelf 'bestuderen'.

Ik merkte op, dat een en ander mij onduidelijk was en vroeg Rum of hij dergelijke maatregelen meende buiten Nederland om te kunnen nemen. Rum ecarteerde de vraag in de gestelde vorm door te wijzen op de Nederlandse uitlatingen, dat 'de deur voor onderhandelingen nog open stond'. Hij vroeg wat dit betekende. Ik zei, dat mij dit nogal duidelijk leek. Rum antwoordde, dat dit voor hem niet het geval was. Tenzij Nederland zou toegeven op het punt der soevereiniteit, maar dan niet Uniesovereiniteit, beschouwde Rum de deur door Nederland gesloten. Drie maal is Rum hier op teruggekomen. Op diezelfde grond had Rum ook niet begrepen het Nederlandse bezwaar om de laatste zitting in Den Haag als 'slotzitting' te bestempelen. Het was hier de constatering van een feit. Ik zei de naaste toekomst somber in te zien als dit de positie was. Ik wees erop, dat de Nederlandse Regering van haar kant ongaarne de situatie wilde verscherpen en wees naar s'Jacob's parlementaire redevoering inzake de kwestie Ambon. Dat de Nederlandse Regering van haar kant wel degelijk begrip toonde voor Indonesische wensen en gevoelens bleek nog sterker uit de jongste regeringsbeslissing inzake de KL, in welk verband ik Rum mededeling deed van uw 444. Van mijn kant verwachtte ik thans eindelijk satisfactie inzake de arrestaties, die ons hoog zaten. Ik vroeg

1. algemene mededeling der arrestaties met opgaaf van de reden van aanhouding;
2. zo mogelijk spoedige vrijlating der arrestanten van 19 November;
3. nakoming der belofte, dat de Djokjagevangenen van April jl. zouden kunnen worden bezocht.

Ik voegde er aan toe, dat de van Indonesische zijde gevolgde procedure ons deed denken aan vroegere Duitse methoden. Ik zegde Rum hierover morgen een officieel aide-mémoire toe. Rum beloofde mij zijn steun, waarna het gesprek weer terug viel op de politieke situatie, zonder nieuwe perspectieven te openen.

Het leek mij nuttig bij dit gesprek zo veel mogelijk van Rum te weten te komen en heb mij daarom enigszins beperkt in mijn reacties. Ik wil niet uitsluiten de mogelijkheid, dat Rum mij de mogelijke toekomstige loop van zaken zo somber mogelijk heeft voorgesteld. Voor dit geval zou men dan de vraag kunnen stellen: met welk doel? Mijns inziens in de hoop, dat de Nederlandse Regering alsnog van gedachten zal veranderen op het punt van overdracht der soevereiniteit. Zijn mededeling, dat hij Van Maarseveen zag als de Minister, die zich op de soevereiniteitskwestie zou hebben vastgelegd en die hij als het onverzoenlijke element in de Nederlandse combinatie beschouwde, was waarschijnlijk een weinig elegante poging om - met de verwachting dat ik zulks zou overbrengen - een splitsing in het Nederlandse Kabinet te veroorzaken.

Uiteraard zou dit het moment zijn om nog een oplossing voor te stellen, maar waar deze na 3 weken in Den Haag niet is gevonden, zie ik een dergelijke mogelijkheid niet.